

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	11.09.2019
Received / Makale Geliş	10.07.2019	Published / Yayınlanma	12.09.2019

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE VEBA HASTALIĞI VE KOLEKTİF BİLİNÇ: “ÇAĞIMIZIN VEBASI” SÖYLEMİNİN KÖKENLERİ¹

PLAGUE AND COLLECTIVE CONCIIOUSNESS FROM PAST TO PRESENT: THE ORIGINS OF THE “THE PLAGUE OF OUR AGE” DISCOURSE

Dr. Serap SARIBAŞ

İstanbul Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, İstanbul / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-4079-8024

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1355>

Reference: Sarıbaşı, S. (2019), Geçmişten Günümüze Veba Hastalığı ve Kolektif Bilinç: “Çağımızın Vebası” Söyleminin Kökenleri, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(42): 2470-2485.

ÖZET

Bu araştırma da Antik Çağ'dan günümüze kadar, toplumların karşılaşmış oldukları salgın hastalıklara özellikle veba hastalığına yükledikleri metaforik çağrışımları seçilen haberler üzerinden irdeleyebilmek için veba hastalığının tarihi, siyasi ve edebi etkisi üzerinde durulur. Salgın hastalıklar tarihinin insanlık tarihinin başlamasından daha önce var olduğu kabul edilir. Sıtma, frengi, cüzzam, tifo, kolera ve veba gibi bulaşıcı hastalıklar felaketle sonuçlanmış ve insanlığın kolektif bilincinde veba adı üzerinden yıkımın genel adına dönüşmüştür. Veba hastalığının seçilen haberler üzerinden metaforlarını incelemek için veba hastalığının doğal, siyasi ve dini tarihi ele alınmıştır. Antik Çağlardan itibaren veba hastalığının, Tanrıların cezası ve laneti olarak değerlendirilmesi ve bu hastalıklardan başkasının sorumlu tutulması, Orta Çağ'da, tek Tanrılı inançların benimsenmesiyle, Allah'ın gazabı olmuş ve cezadan sorumlu günah keçisi arayışı olarak devam etmiştir. Vebaya yüklenen metaforlar ile ele aldığımız yirmi birinci yüzyıl haberlerinde de ideolojik bir söylem olarak veba hastalığını biyolojik olarak değerlendirmekten ziyade, zihniyetler tarihi bakımından incelemekteki amaç insan bedeni üzerinde yapılan etnik, dinsel, kültürel, etik ve toplumsal değişimi ve dönüşümün yarattığı metaforları gösterebilmektir. Antik Çağ'da veba hastalığı ile başlayan bireyleri ve toplumları damgalama sürecinin günümüze kadar ulaşan metaforlarını çözümleyebilmek adına; tıbbi, etik, sosyo-kültürel, ekonomik, politik etkenler göz önüne alınarak, veba hastalığının tarihsel boyutları incelendikten sonra araştırmanın “Sonuç” bölümünde seçilen haberler üzerinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çağımızın Vebası, Asrın Vebası, Veba Hastalığının Metafor Çağrışımları

ABSTRACT

The study discusses the historical, political and literary effects of the plague from the ancient age to the present in order to examine the metaphorical connotations attributed to epidemics, especially plague societies have faced. It is accepted that the history of epidemics goes beyond the history of humanity. Communicable diseases such as malaria, syphilis, leprosy, typhoid fever, cholera and plague have resulted in disasters and have become the general name of destruction through the name of plague in the collective consciousness of humanity. The plague has been addressed from natural, political, religious and historical point of views in order to examine the metaphors of plague through the selected news. Since the ancient age, the plague has been regarded as the punishment and curse of the gods, and deeming others responsible for these epidemics has evolved into the wrath of God in the Middle Ages through the adoption of monotheistic beliefs and continued as being the scapegoat for the punishment. Rather than addressing plague as an ideological discourse biologically in the news of the twenty-first century we have addressed with metaphors imposed on it and the aim of studying it in terms of history of mentalities is to show the ethnic, religious, cultural, ethical and social change and metaphors created by transformation. The selected news have been discussed in the "Conclusion" part of the study after examining the historical dimensions of plague, taking medical,

¹ Bu araştırma, “Türk ve Batı Romanında Veba Hastalığı ve Metaforlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

ethical, socio-cultural, economic, political factors into consideration in order to analyze the metaphors for the process of stigmatizing individuals and societies started in the Ancient Age with plague.

Keywords: Plague of Our Age, Plague of the Century, Metaphoric Connotations of Plague

1. GİRİŞ

“Pasteurella Pestis” veya “Yersinia Pestis” olarak bilinen mikroorganizmanın sebep olduğu veba, bulaşıcı bir enfeksiyon hastalığıdır. “Pestis, peste, plague” farklı dillerde veba hastalığının sık kullanılan adlarıdır ancak, Avrupa’da özellikle, 14. yüzyılda yaşanan veba salgınlarının ardından “Kara Ölüm” (Black Death) olarak adlandırılır. “Yersinia Pestis” basili, insanlara fare pireleri ile bulaşabilir, epidemik şekillerde meydana gelen veba salgınlarında “Xenopsylla Cheopis” (Oryantal Sıçan Piresi) piresinin veba enfeksiyonunu farklı seviyelerde taşıyarak insanlara bulaştırabilme riski oldukça yüksektir. Yersinia bakterisinden kaynaklanan veba hastalığı ilk olarak lenf düğümlerinde başlar ve takiben koltuk altı, kasık ve boyun bölgelerinde “hıyarcık” (bubonik) adı verilen şişlikler meydana gelir. “Hıyarcıklı veba” hastalığının karakteristik olan şişlikleri ile hastada baş ağrısı, titreme ve yüksek ateş şikayetleri de görülür. Eğer veba mikrobi havaya yayılırsa, pnömonik (akciğer) vebası gelişir, hıyarcıklı vebada ölüm oranı %50-70 arasında değişiklik gösterirken, pnömonik veba vakalarında ölüm ilk yirmi dört saat içinde gerçekleşir. Veba hastalığına neden olan basil, 1894 yılında Hong Kong’da, Fransız bakteriyolog Alexandre Yersin tarafından izole edilir, P.L. Simond tarafından veba hastalığını bulaştıran farelerde görülen “Xenopsylla Cheopis” piresi, deneysel olarak kanıtlanır. Hastalığın etiolojisi kanıtlanmasına rağmen, veba hastalığı Orta Çağ imgeleriyle doludur ve Tanrı’nın cezası olarak değerlendirilmesi, veba mikrobunun dünyanın bazı bölgelerinde canlı olması ve her an insanlara bulaşabilme riski olmasıyla paralellik gösterir.

Uluslararası bilim alanında, “Yersinia Pestis” veba basiliinden kaynaklı, üç büyük tarihî, kitlesel veba salgını gösterilir. 541 yılından 750 yılına kadar, “Jüstinyen Vebası” olarak kayıtlara geçen birinci pandemi, 1343-1346 yılları arasında Avrupa’da meydana gelen “Kara Ölüm” (Black Death) olarak adlandırılan ikinci büyük veba salgını takip etmiştir. Kayıtlara geçen üçüncü pandemi ise 1924 yılında Hong Kong’da başlayarak küresel ölçekte devam eden veba salgınıdır. Orta Çağ’da yaşanan veba salgınları, ahlaki yozlaşmaya bağlanarak, yaşanan toplumsal histeriyle birlikte, toplumlar, Tanrı’nın ceza olarak gönderdiği vebanın sorumlusu olarak tutulabilecek günah keçisi arayışı içerisinde, Avrupa’nın her bölgesinde Yahudi avına çıkmış fakat birçok Yahudinin öldürülmesine rağmen veba salgınlarının hızı kesilmemiştir. Ahlaki çöküşün, toplumsal ve ruhsal felaketlerin eş anlamlısı olarak Orta Çağ’da yeşeren veba metaforu, günümüze kadar ulaşır.

Tarihin en eski dönemlerinden beri salgın hastalıkların var olduğu bilinir ve meydana geldiği bölgelerde göçlere neden olur ve bu göçlerle tarih akışı yeniden şekillenir (Çiftçioğlu, 2004: 1). Antik Çağ’da Hipokrat öncesi dönemde salgın hastalıklar bireyleri toplum dışına iten dışlanma sebebidir, eski çağlardan günümüze kadar olan süreçte ise salgın hastalıklar toplumlarda yarattığı sosyal ve kültürel tahribatla birlikte Tanrı tarafından gönderilen bir “musibet” olarak algılanır. Biyolojik bir olgu olan salgın hastalıkların insanlık tarihinden bile daha önce var olduğu kabul edilir ve özellikle arkaik toplumlarda; çiçek, frengi, sıtma ve cüzzam gibi tüm bulaşıcı hastalıkların genel olarak veba hastalığı olduğu düşünülür. Veba ve cüzzam hastalığı diğer bulaşıcı, salgın hastalıklardan farklı olarak Tanrı tarafından insanlara gönderilen bir cezalandırma olarak değerlendirilir. Orta Çağ üzerine geçmişe dönük yapılan araştırmalar da Büyük Veba Salgını ve takip eden artçı salgınların etkisi ve sonuçları değerlendirilmeden, dönem üzerinde inceleme yapılamaz. Veba salgınlarının etkileri ve sonuçları bakımından incelenirken, Antik Çağ’dan itibaren değerlendirilmesi gereklidir, bu salgınların insanlığın kolektif bilincinde yarattığı korku ile Orta Çağ’da Yahudilerin içme suyu kuyularını zehirledikleri gerekçesiyle toplu katliamlara sebep olmasına kadar devam eden sürecini irdeleyebilmek ve günümüze değin gelen “çağımızın vebası” söyleminin kökenleri kavrayabilmek için önemlidir. Veba hastalığının sebebi olarak görülen ve bu hastalığı bulaştırdıklarına inanılan Yahudilere karşı başlayan av süreci, Tukididis tarafından kaleme alınan “Peloponez Savaşları” sırasında, Peloponezli savaşçıların, Atina’daki kuyu sularının zehirlediği iddiasıyla benzerlik gösterir (Akın, 2014: 302). Tukididis, MÖ 430 yılında Peloponez Savaşı esnasında Atina’daki bir salgın hastalıktan söz eder, fakat bu salgın hastalığın veba olup olmadığı tespit edilememiştir. “Atina Vebası” olarak da adlandırılan bu salgında halkın %30’u hayatını kaybetmiştir.

Epidemik boyutlarda yaşanan salgın hastalıklar içerisinde, veba hastalığını diğer hastalıklardan ayıran özellik; etkili olduğu bölgelerde, özellikle 1348-1351 yılları arasında Avrupa nüfusunun üçte birini yok ederek bölgelerin coğrafi, siyasi, ekonomik ve sosyal hayatını etkilemesidir (Ergönül, 2008: 21-41). Antik Çağ'dan beri hâkim olan hastalıkların nedeni olarak gösterilen doğüstü güçler ve Tanrıların gazabı fikri, Orta Çağ'da Avrupa'da yaşanan veba salgınlarıyla vebalı bireyleri ve toplumları damgalama, dışlama sürecine sebep olmuştur. Tanrıların öfkeleri sonucu ceza olarak gönderildiklerine inanılan salgın hastalıklar hakkındaki tarihsel anlatılar yerini, Orta Çağ'da salgınları önlemek için düzenlenen ayinlerde işlenen günahların ödenmesi gereken bedele bırakmıştır. Orta Çağ'daki salgın hastalıkların şiddetli ve yıkıcı etkilerine atfen bazı tıp tarihçileri Orta Çağ'ı 6. yüzyıldaki veba salgınıyla başlatıp 14. yüzyılda Avrupa'da Kara Ölüm olarak nitelendirilen veba salgınıyla bitirmektedirler (Diamond, 2002: 254). Tarihçilerin yaygın kabulüne göre her ne kadar Orta Çağ dönemi, Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılması (MS 476) ile başlayıp 1453 yılında İstanbul'un fethine kadar devam etmiş olsa da *"tıp tarihi açısından değerlendirildiğinde 6. yüzyıldaki bir veba salgını ile başlayıp, 14. yüzyılda yaşanan bir veba salgını ile sonlandırılması da yanlış"* olmayacaktır (Hot, 2007: 39). Kilisenin egemen olduğu Orta Çağ'da "psşik salgınları" takiben yaşanan "toplum psikozları" sonucu toplumda meydana gelen kaos, süregelen kurumları tahrip etmiştir (Hot, 2007: 39). Çünkü Orta Çağ Avrupa'sında yaşanan veba salgınlarına bağlı felaketler sonucunda insanlar çaresiz kalmış ve yaşanan toplumsal histerinin sonucu olarak toplumun farklı kesimlerinde "ortak bir kaygı" oluşmuş, "Vahiy" kitabında bahsi geçen dünyanın sonunun geldiği düşüncesi, toplumun tamamına hâkim olmuştur.

2. PREHİSTORİK DÖNEMDE VEBHA HASTALIĞI

Tarih öncesine ait bilgiler hakkında yazılı kaynak bulunmadığı için, ilkel toplumlara ait tarih öncesi tıbbın anlaşılması için; fosil, iskelet gibi kalıntılar ve mağara resimleri öncelikli olarak değerlendirilir. Patojen mikrobu adı verilen küçük canlıların varlığının bilinmediği dönemlerde, insanlar hastalanmalarının sebebini yabancı bir cismin etkisi altında vücutlarına zarar verdiğini düşünür ve bu yabancı cisim kötü ruh olarak adlandırır (Sarı, 2007: 8-9). Yazının bulunmasıyla birlikte, tecrübe ettiği bilgileri daha sonraki kuşaklara ileten insanoğlu, hastalıklar hakkında deneyimlediği uygulamaları, eski medeniyetler olan *"Mezopotamya, Sümer, Akkad, Babil, Mısır, Çin, Hitit, Hint, Yunan, Roma ve İskenderiye"* uygarlıklarında görülür (Sarı, 2007: 13). Yazının icadından önceki bin yıllık dönem olan prehistorya (tarih öncesi dönem) hakkındaki bilgiler, yapılan arkeolojik kazılardan çıkarılan iskeletlerin paleopatolojik yönden incelenmesi ile sınırlıdır (Bayat, 2016: 32).

Prehistorik dönemde, ilkel toplumların hastalıklara karşı geliştirdikleri tedavi süreci, "ampirik" ve "büyüsel" olmak üzere iki yönde devam eder (Bayat, 2016:40). Bu dönemde hastaların, özellikle yabancı ruhlar tarafından ele geçirilmeye çalışıldığına inanılır ve tedavi olarak kötü ruhu; *"telkin edecek veya kovacak büyüsel işlemler"* uygulanır (Bayat, 2016: 40). Yaklaşık olarak 15.000 yıl öncesine dayanan, tedavi ve büyü amacıyla, *"canlı insan kafatasında keskinleştirilmiş bir aletle delik açma veya kemik parçası çıkarma," "trepanasyon"* olarak uygulanan cerrahi müdahaleler görülür. Hastalıkların sebebini açıklanamadığı dönemlerde insanlar, salgın hastalıklarla mücadele ederler, en ilkel toplumlarda hastalığın var oluş sebebi "kötü ruhlara" dayandırılır ve bu ruhları uzaklaştırabilmek için manevi tedavi yöntemleri denenir. Kötü ruhları kovma ya da hastaları yatıştırma görevini din adamları tarafından yürütülür. Bu anlayışın Orta Çağ'da etkin bir şekilde devam ettiği görülür, veba hastalığını Tanrı günahkâr insanları cezalandırmak adına gönderir bu yüzden de hekimlik görevini din adamları üstlenir.

Bitki ve madenleri hastalıklarla mücadelede kullanan insanlar, zaman içerisinde "Sinyatür Teorisi"ni, (İşaret Teorisini) geliştirir. *"İncir gibi beyaz sütlü bitkiler, anne sütünü artırmada; kırlangıç otu gibi sarı sütlü bitkiler, sarılıkta; bambu, boğumlu görüntüsünden dolayı omurga hastalıklarında; altın, renginden dolayı sarılıkta; ceviz ise beyne benzediği için akıl hastalıklarında"* kullanılır (Bayat, 2016: 32). Hastalıkların tedavisinde kullanılan Sinyatür Teorisi ile geliştirilen bitki ve madenlerin tedavi edici özelliği Orta Çağ tıbbında da etkin olarak kullanılır. Orta Çağ'da Paracelsus, *"Tabiat yarattığı her şeyi, onda gizlemek istediği niteliklerin görüntüsüyle biçimlendirir"* cümlesiyle Sinyatür Teorisini destekler (Bayat, 2016: 32). Eski, Orta ve Yeni Çağları takip eden süreçte, salgın hastalıkların biyolojik bir olgu olarak kabul edilmesinden ziyade, Tanrıların insanları cezalandırmak adına gönderdiği bir ceza olduğu görüşü tüm toplumlarda hâkimdir.

Vebanın tarihsel süreçte üç önemli salgınından söz edilmektedir, fakat kaynaklarda MÖ 8. yüzyılda Mezopotamya bölgesinde vebanın olduğu, “MÖ 2000’li yıllarda yazılmış olan *Gilgamiş Destanı*’nda veba hastalığından” söz edildiği görülür (Kardaş, 2010: 17). Veba hakkındaki mevcut bilgiler, 4.000 yıl öncesine kadar uzanır. Yaklaşık olarak 4.000 yıl önce, MÖ 2000’de, yazıldığı tahmin edilen “*Gilgamiş Destanı*”nda geçen veba ile ilgili ifadeler salgını doğrular:

“Ey Tanrıların büyük üstadı, ey yiğit Enlil! Ah, nasıl olur da sen körü körüne tufan yaptın? Onun suçunu suçluya yüklet! Kelepçesini gevşet ki etini kesmesin. Yine kelepçesini çek ki daha gevşek olmasın. Senin yaptığın bu tufan yerine, bir insan kalkıp insanları azaltsa daha iyiydi! Senin yaptığın bu tufan yerine, bir kurt kalkıp insanları azaltsaydı daha iyiydi! Senin yaptığın bu tufan yerine, veba tanrısı kalkıp insanlara bulaşsaydı daha iyiydi! Ben büyük tanrıların açığını, gizini açığa vurmam! Akli olan bir düş gösterdim. O, böylece tanrıların gizini öğrendi. Şimdi onun için bir karar vermek sana düşer!” (Gilgamiş Destanı, 2001: 86-87).

İnsanların “vebadan korktuğu” ve “Veba Tanrısı” kavramı ile hastalığa bir “kutsallık yükledikleri” görülür (Kılıç, 2004: 19). Tıp tarihi erken dönem çalışmalarında ise tedavi yöntemlerine dair sihir ve büyü uygulamaları ile edilen dualar göz önünde bulundurulur. Hastalıkların sebebi olarak Tanrıların gazabı düşüncesinin hâkim olduğu eski medeniyetlerde, hastalık insanın kendi kusurlu davranışı karşısında hak edilmiş bir cezadır. Sümerlilerle birlikte Mezopotamya’da başlayan tıp tarihi, daha sonra Asurlular ve Babilliler tarafından devam ettirilir (Aksoy, 2010: 26). Hastalıklara karşı tedavi yöntemi olarak ise kızgın Tanrıların öfkesini dindirmek ve kötü ruhları kovmak gibi usuller denenmiş olmakla beraber ampirik bilgiye dayalı birtakım ilaç kullanımı da söz konusu olur:

“6.000 yıl önce Mezopotamya’daki Ur’da gelişmiş olan Sümer medeniyeti ve dolayısıyla tıbbi hakkında sahip olduğumuz en eski medeniyettir. İnsanoğlunun kaderinin doğuşundan itibaren yıldızlar tarafından yönetildiğine inanmış ve yıldızların hareketiyle Sümerlilerin düşüncelerine göre kötü ruhlar bir insanın ya da ulusun günahlarına karşılık Tanrılar tarafından yaratılırdı. Böyle bir durumda doktor rahip müdahale eder, teşhisi koyar, daha sonra da uygun şeytan çıkarma ve kefaret ayinleri yerine getirilirdi. Mezopotamya dünya görüşüne göre hastalıklar çevrede bulunan cin ve zararlı ruhlar gibi görünmez güçlerin etkisiyle insan bedenine girmesiyle gelmektedir. Her insanın karşılaşılabileceği bu tehlikeler büyü, günah, Tanrılara karşı görev ihmal, kusurlu davranış ile Tanrıların korumalarının kalkması ve kişiyi cezalandırmasıyla meydana gelmektedir” (Atmaca, 2010: 103).

Sümer toplumunda, hastalıkların etiyojisi tanrısal bir ceza olarak kabul edilir. Hastalıklara yüklenen tanrısal bir ceza olgusu ise modern toplumlara kadar ulaşan yaygın bir söylem olur. Ceza olarak kabul edilen hastalıkları önlemek adına kurbanlar adanmış, sihir ve büyü gibi manevi tedavi yöntemlerine başvurulur. Sümer, Babil ve Asur medeniyetlerinde de benzer tedavi yöntemleri uygulanır. Hastalıklara karşı öncelikle Tanrılara dua edilir, ilaç kullanımına dayalı ampirik bilgilerle de tedavi yöntemleri denenir. Eski medeniyetlerde, doğaüstü güçlerin hâkimiyeti oldukça etkindir:

“Kötü ruhların ve Tanrıların hastalık verdiği ya da hastalığın bir günahın cezası olduğu inancı tarih öncesinde olduğu gibi yüksek uygarlıklar tarafından da kabul görmüştür. Örneğin, Mezopotamyalılar görünmeyen kötü ruhların insanın vücuduna girerek hastalık yapabildiğine ya da düşman birinin yaptığı bir büyüün hastalığa neden olduğuna inanırlardı. Onların bu görüşleri, hastalıkları nasıl ayırt edip sınıfladıklarını da bize gösterir. Örneğin, Nergal salgın hastalıklara, Ti’u baş ağrısına, Nam taru boğaz hastalıklarına, güçlü kötü ruhların hizmet ettiği Yer Tanrıçası Istar korkunç hastalıklara sebep olurdu. Istar aynı zamanda bulaşıcı hastalıkların tanrıçasıydı. Tanrılar emirlerine karşı gelinmesi ya da ihtiyaçlarının ihmal edilmesine kızardı. Kusurlu bir davranış sonucunda günah işlemiş sayılan kişi Tanrılarca hastalandırılarak cezalandırıldı. Günahların affedilmesi ve sağlığın korunması için Tanrılara adaklar sunulurdu. Hastalık, hastanın kendisinin olduğu kadar ailesinin ya da halkın işlediği bir günaha da bağlanabilirdi” (Sarı, 2007: 13).

Salgın hastalıkları önleyebilmek için, “psikolojik tedavi” yöntemleri olarak kabul edilebilecek olan Eski Çağlardaki “inanç sistemi”, hastalıklara karşı alınan en önemli tedbirdir. Hastalıklar gönderen kızgın

Tanrıların gazabından kurtulabilmek için; adaklar, tılsımlar ve duaları gibi yöntemlerle Tanrıların musibeti önlenmeye çalışılır (Kılıç, 2004: 72). Veba salgınları hakkında kayıtlara geçen ilk salgın MÖ 14. yüzyılda, Hitit uygarlığında görülür. 20 yıl boyunca veba salgınının devam ettiğini yazan tabletlerde, “Veba Duası”nda, Hitit halkının vebadan dolayı kırıldığı yazmaktadır (Ünal, 1980: 475). MÖ 2100-1100 yılları arasında egemen olan Hitit döneminde Mezopotamya tıbbi hâkimdir. “*Tanrıların ihmal edilmesi, onlara karşı işlenen suç ve günahlar ile ölü ruhların rahatsız edilmesi,*” hastalıkların sebebi arasında gösterilir (Yalçın, vd., 2016: 33-34).

Sümer, Babil, Asur ve Mısır medeniyetlerinden etkilenen Hitit medeniyetinde de hastalıklar ve tedavi yöntemlerine benzer yaklaşımlar gösterir:

“Hititlerde, hastalıkların doğuşunun güçlerle meydana geldiğine inanılıyordu. Bunlardan tanrıların ihmal edilmesi veya onlara karşı işlenen suç ve günahlar, ölümlerin rahatsız edilmesi, mağara, düden yer çatlaklarında bulunan kötülük yapıcı varlıklar, bedeni kirlilik, kara büyü, yemin ve antlaşma şartlarını çiğneme hastalığa sebep olmaktadır. Anlaşıldığı üzere Hititlerde bir başka hastalık sebebi günahlardır. Ahdi bozmak karşılığında kutsal hastalık denilen bulaşıcı hastalıklar zuhur ediyordu, çünkü günah işlemekle hasta olmak arasında irtibat kuruluyordu. Ferdi hastalıklardan ziyade toplumun sağlığını tehdit eden salgınların yorumlanmasında hastalıklara sebep olan şeyin günahlar olduğu inancı daha bariz görünmektedir” (Atmaca, 2010: 104).

Hitit İmparatorluğu’nun son dönemlerinde veba salgını oldukça etkindir. Binlerce Hititli veba salgınlarında ölür, sağlıklı olanlar ise sürekli bir korku içinde yaşar. “*Hititlerin en büyük kralı kabul edilen I. Şuppiliuma’nın, MÖ 1345’te ve onun ardından tahta çıkan büyük oğlu II. Arnuvanda’nın da bir yıl sonra vebadan ölmesi, bu dönemde veba hastalığının yaygın ve kralların bile ölümüne yol açabilecek derecede şiddetli olduğunu*” gösterir (Kılıç., 2004:70). II. Arnuvanda’nın yerine geçen küçük oğlu II. Murşili, babasının daha önce tahta geçmek için yeğeni III. Tuthaliya’yı öldürmesi sebebiyle, “*babasına kızan Tanrıların onu ve ağabeyini cezalandırdıklarını düşünmüş ve bu korkuyla ünlü*” “Veba Duaları”nı yazmıştır (Arıkan, 1994: 20-24). Hitit devrinde Anadolu’da hastalıklar ve diğer felaketler metafizik olay olarak değerlendirilir, bir kısmı da Tanrıların ilahî iradesini belirten bir araç şeklinde algılanır. Bu sebeple, “felaketlerden kurtulmak” için Tanrılara dua edilir:

“Doğrudur, babanın günahı oğluna da geçer, bana da babamın günahı geçti...” “Ama siz Tanrılar, benim beylerim... Babamdan genç Tuthaliya’nın öcünü aldınız. Babam, genç Tuthaliya’nın kanı için öldü. Babamın etrafını tutan prensler, beyler, yüksek görevliler ve askerlerin tümü bu yüzden öldüler. Hatti ülkesi de bu yüzden darmadağın oldu. ...Bakin sizlere, ey Tanrılar, ey benim efendilerim, sizlere, ülkem için, ülkemi vebadan kurtarmak için kefarete kurbanları sunuyorum. Herkes ölünce size kimse kurban getirmez, bu acıları çekip çıkarın yüreğimden benim, ruhumdan bu korkuları alın benim...” (Kılıç, 2004: 21).

II. Murşili’in veba duasında, “Hititlilerin vebadan korkarak ona “Gılgamış Destanı”nda olduğu gibi bir kutsiyet katarak tanrılaştırdığı ve kefarete kurbanları adadıkları” görülür (Kılıç, 2004: 119-120). Mezopotamya’da Tanrıların ihmali ya da kızdırılması gibi sebeplerden dolayı gönderildiğine inanılan hastalıklar, kızgın Tanrı’nın öfkesini dindirme, kötü ruhları kovma ve ilaçla tedavi edilirdi (Bayat, 2016: 47). Anadolu’da hâkim olan Hititler devrinde ise salgın hastalıkların sebebi farklı bir bakış açısıyla değerlendirilir (Donbaz, 1999: 322). Salgının sebebi olarak başka toplumlar gösterilir, “günah keçisi” kavramının ilk filizlendiği bu dönem, Orta Çağ’da köklenir. Skolastik felsefenin hâkim olduğu Orta Çağ Avrupa’sında yaşanan veba salgınları, Eski Çağ’da yeşeren salgının sebebi olarak bir başkasını suçlama ve salgınların dinî veya etnik farklılıklar göz önünde bulundurularak yarattığı felaket ortamında, farklı toplumların veba salgını nedeni olarak katledilmesine sebep olur. Tıbbi bağlamda bir başka veba salgınının MÖ 5. yüzyılda Atina’da meydana geldiği düşünülür. Tukidides, “Peloponnes Savaşı Tarihi”nde salgının tasvir eder. “*Veba kendisini ilk kez Atinalılar arasında göstermeye başladı. Daha önce Limni civarında ve başka yerlerde yayılmış olduğu söyleniyordu; ama hiçbir yerde bu boyut ve öldürücülükte bir salgın hatırlanmıyordu*” (Martin, 2011:13). MÖ 431’de başlayan ve Spartalılarla Atinalılar arasında, kısa aralıklarla tam 27 yıl süren ve tarihte “Peloponnes Savaşları” olarak bilinen savaşlar sırasında, MÖ 40 yılında Atinalıların bir felaket geçirir. Doğudan pire yoluyla geçmiş olabileceği düşünülen veba salgını, Atina surları gerisinde, halk arasında süratle yayılmış ve büyük bir kırım yapar. Veba salgını Atina’da şiddetli olarak 2 yıl (MÖ 430-429) sürer. MÖ 430’da Perikles’in

emriyle Attika halkı Atina'ya toplanmaya başlar. Bir salgının ülkeye atlayacağı rivayetleri dolaşır. Belirtiler ve Atinalıların tepkileri “Kara Ölüme” benzer olduğu hâlde, Atina vebasının gerçekte veba olup olmadığı bilinmemektedir.

3. METAFOR ve HASTALIK

Metafor kelimesi Grekçenin “metaherein” kelimesinden gelmekle beraber taşımak, transfer, aktarım gibi anlamlar taşır (Kılcan, 2107: 7). Etimolojik olarak metafor kelimesi, birleşik bir kelime olan “metaphora”ya (meta+phora) dayanır. Metafor; bir kavramı, olguyu, kendinden daha öteye taşımak, kavrama, olguya kendinden daha fazlasını yüklemek anlamındaki Yunanca “meta” (öte, üst) ve “pherein” (taşımak, aktarmak) sözcüklerinin birleştirilmesi ile oluşturulur (Lakoff, vd., 2005:11-15). Metafor kavramını Latin yazarlar, genellikle “translation” (aktarma, taşıma) veya “smilitudo” (benzetme) anlamında kullanır (Tepebaşı, 2013:16). Aristoteles’ten başlayarak; retorik, göstergebilim, dilbilim, eğitim, felsefe, psikoloji, sanat gibi pek çok alanda metafor üzerine çalışmalar yapılır. (İnanç, vd., 2016:122) Türkçe karşılığı “mecaz” olarak ifade edilen metafor kelimesinin gerçek anlamı dışında, ilgi veya benzetmeye dayandırılarak başka anlamlarda da kullanılmasından dolayı, (Küleki, 2011:21) “mecaz” dışında benzetme, eğretileme, iğretileme, istiare ve deyim aktarması anlamlarını da içerir (Yıldırım, vd., 2011:205).

Geleneksel metafor incelemeleri edebiyatla sınırlanır, fakat “*dilbilimsel bir mesele olarak ele alınan metaforların, insan zihnini sürüklediği düşünsel süreçler*” araştırılır. Lakoff ve Johnson’un çağdaş metafor teorisi pek çok disiplini etkileyen “öncü yaklaşımlar” içerir. George Lakoff ve Mark Johnson’a göre metaforlar düşünce ve dili şekillendiren, yapıya kavuşturan unsurlardır. “*Metafor sadece bir söz figürü değil, aynı zamanda bir düşünce figürüdür*” (Eraslan, 2011: 27). Metaforların dilsel yönünden ziyade kavramsallığı öne çıkartılır. Kavramların niteliği olarak ele alınan metaforlar sadece sanatsal veya estetik kaygılarla ele alınmamış, belirli kavramların anlamlarını da somutlaştırmıştır. Metaforun sadece dile özgü dolaylı anlatımı amaçlayan bir işlevde olduğunu kabul eden geleneksel görüşün aksine çağdaş yaklaşımlar, metaforu kavramsal sistemin temelini oluşturan çok daha kapsamlı bir konu olarak görür. “Kavramsal Metafor Teorisi” olarak da bilinen Lakoff ve Johnson’ın çalışmaları, “*insanın doğal düşünce işleyişinin metaforik olduğu anlayışı*” üzerine kurulmuştur (Lakoff, vd., 2016: 330-343). Beyin “bir kavramı başka bir kavrama” dönüştürerek “soyut olanı algı düzeyinde somutlaştırma” yöntemiyle işler.

3.1. Hastalık Olarak Metafor

Retorik çalışmalarla birlikte gelişen “eleştirel üretimler” ve “bilişsel semantik” çalışmalar etrafında örgütlenen “eleştirel yaklaşımlarla” birlikte metafor; bir dil, anlam aracı olmanın dışında, düşünme biçimi olarak da gösterilir. Metaforlar bir söylemin ideolojik yapısının sistematik bir şekilde nasıl okunabileceğine ilişkin fikirler gösterbilir. Susan Sontag’ın 1987’de yazdığı “Metafor Olarak Hastalık” isimli kitabı; metaforların yarattığı algı ve çıkarımların neler olabileceğini ve dilin nasıl bir şiddet aracına dönüştüğünü, “kanser ve AIDS” hastalıklarına yüklenen metaforik anlamlar üzerinden açıklar. Kanser ve AIDS’in birer hastalık olmanın ötesine geçerek, metaforik düzeyde “ırkçılık” ve “militarizm” ile iç içe geçtiğini anlatmakta, metaforlardan doğan algı ve çıkarımlarla ilişkisini açığa çıkarır. İnsanlar hastalıklarının “bedensel acısının” yanı sıra bir metafor olarak kanserin ve AIDS’in yarattığı “dışlayıcı” anlamlarına da maruz kalır. Sontag, kanser söyleminde hücrelerin istilacı olarak adlandırıldığına, kanserle savaş derneklerinin “bedenlerde faaliyet gösteren bir militarizme” eklendiğine işaret eder. (Sontag, 2015: 71-74) AIDS hastalığı, “eşcinsellik ve siyah” olmanın patolojileri olarak kodlanmakta, farklı cinsiyet tercihi ve farklı deri rengine sahip olanlara yönelik ırkçı söylem ve eylemlerin üretilmesine aracılık eder.

Orta Çağ’da frengi ve veba, 19. yüzyılda tüberküloz, 20. yüzyılda kanser ve AIDS gibi hastalıklarla mücadele eden ve toplumların, “kötülükle” özdeşleştirmek istedikleri “kurbanlar”, tarihin her döneminde varlığını korur “*Antik dünyayla ilgili spekülasyonlar,*” hastalığı, “ilahi gazabın” bir aracı yapar (Sontag, 2015:51). Hastalığın ceza olmadığı durumlarda bile hastalık, “ahlak, âdet ve geleneklerle” özdeşleştirilir. Hastalıklardan, “İlyada”da ve “Odysnesia”da söz edilir, hastalıkların sebebi “doğaüstü bir ceza” ve “şeytani bir güç” olarak açıklanır. Hristiyanlığın kabul edilmesiyle birlikte, hastalık ile kurban arasında zaman içinde daha farklı bir ilişki kurulmuştur. Hastalığın ceza olduğu düşüncesi, “*bir hastalığın özellikle yerinde ve haklı bir ceza olabileceği fikrinin*” yolunu

hazırlamıştır. 16. yüzyılın son dönemleri ile 17. yüzyılda veba salgınlarının çok yoğun olduğu İngiltere’de, Tarihçi Keith Thomas’a göre, “*mutlu insanların vebaya yakalanmayacağı*” inancı yaygındır. Hastalıkların zihinsel durumlar nedeniyle olduğu ve bu yüzden irade gücüyle iyileştirebilecekleri şeklinde gelişen teoriler, bir hastalığın fiziksel kaynağının anlaşılmadığını da gösterir (Sontag, 2015: 66).

Orta Çağ’da cüzzam, “çürümenin çıplak görülebildiği bir sosyal metin”, bir “çürüme alameti” olarak görülür. Hastalığın “etkeni çözümleninceye” kadar her hastalık, “*bozulma, çürüme, kirlenme, anomi, zayıflık*” olarak nitelendirilir, hastalığın kendisi bir metafor hâline dönüşür, sonra da hastalığı bir metafor olarak kullanarak dehşet duygusu başka durumlara “empoze” edilir. “Sıfata dönüşen hastalık”, benzerlik ilişkisi kurularak, bir şeyin ne kadar bozulmuş, çürümüş olduğunu göstermek için kullanılır. Fransızcada hava hareketlerinin aşındırdığı taşların yüzeyleri “leprusé” (cüzzamlı) sözcüğüyle ifade edilir. Bir şeyin ne kadar kötü olduğunu anlatmak için en sık başvurulan hastalıklar “frenji, tüberküloz ve kanserdir.” (Sontag, 2015, 70).

Orta Çağ’da yaşanan “ahlaki kirlilik” temelinde dayandırılan veba salgınlarında bir “günah keçisi” arayışı özellikle 1347-1348 yıllarında Yahudi katliamları ile sonuçlanır, modern dünyada ise hastalıklara sebep olan “günah keçisi” arayışı devam eder. Geleneksel hastalık metaforları esas olarak öfkeyi getirmenin bir yoludur; bu metaforlar modern metaforlara kıyasla içerik olarak zayıftır. Hastalık metaforları 19. yüzyılda “tehditkâr” bir içerik kazanır, “adil olmayan” her durumu bir hastalık şeklinde adlandırma eğilimi de gittikçe yaygınlaşır. 1916’da Gramsci, “Socialism and Culture” (Sosyalizm ve Kültür) başlıklı yazısında hastalık metaforları kullanarak sistemi eleştirir:

“Kültürün ansiklopedik bilgi olduğunu düşünme alışkanlığının bir dayanağı yoktur... Böyle bir kültür formu...sağlıklı bir toplum hayatına, tüberküloz ya da frenji mikroplarının bedeninin güzelliği ve sağlığına verdiği daha çok zarar veren bir yığın palavracı ve hayalperest tarafından üretilmiş olan, soluk ve kanadı kırık bir entelektüalizm yaratmaktan başka bir amaca hizmet etmez. Düzen, siyaset felsefesinin bilinen en eski derdidir; bu doğrultuda, şehir-devletini bir organizmayla karşılaştırmak makul bir durumsa, o zaman sivil düzensizliği hastalıkla benzeştiren klasik formülasyonlar (Platon’dan Hobbes’a değin), klasik tıbbi ve siyasal denge fikrini ön varsayarlar. Hastalık, dengesizlikten gelir. Tedavinin amacı doğru dengeyi siyasi terimlerle konuşarak doğru hiyerarşiyi yeniden kurmaktır. Seyirle ilgili tahmin, prensip olarak daima iyimserdir. Toplum da tanımı gereği, hiçbir zaman ölümcül bir hastalığa yakalanmaz” (Sontag, 2015: 87).

Machiavelli, hastalık üzerinden anlattığı metaforlarda, erken tedavide hastalığın iyileştirebileceği varsayımından söz eder:

“Veremi başlangıç aşamasındayken iyileştirmek kolay, anlamak zordur; ancak doğru bir zamanda teşhis konmazsa ya da doğru bir ilkeyle tedavi yapılamazsa bu sefer onu anlamak kolaylaşıp iyileştirmek zorlaşır. Aynı durum devlet işleri için de geçerlidir; bu alanda ortaya çıkan güçlükler, eğer onları uzaktan görüp kavrama yeteneğine sahip kişiler tarafından üstüne gidilirse kısa sürede halledilebilir; ancak öngörüsüz devlet adamları tarafından ele alınırsa, sorunların herkesin çıplak gözle görebileceği ve artık çaresi bulunmaz bir boyuta ulaşması fazla sürmeyecektir” (Sontag, 2015: 88-89).

Machiavelli tüberkülozu, erken bir aşamada yani semptomlar gözle dahi görülür bir hâl almadan saptanabilirse, ilerlemesi durdurulabilecek bir hastalık olarak değerlendirir. Machiavelli, tedavi edici bir sanat diye kavradığı devlet yönetimi ile ilgili bir hastalık metaforu kullanır. Hastalıkları kontrol altında tutmak için “öngörü” gerekliyse, toplumsal krizleri kontrol altında tutmak için de “öngörülü” davranılmalıdır. Hastalık metaforu “*siyaset felsefesinde, akılcı tepkiler verme çağrısını güçlendirmek*” amacıyla kullanılmıştır. AIDS hastalığına ve hastalarına yüklenen metaforların çağrışımları veba metaforlarıyla açıklanabilir. Latince “plaga”dan (vurma, yara) gelen veba sözcüğü uzun süre metaforik anlamda, “*bela, kötülük, musibet ölçüsü*” olarak kullanılır (Proskopius, 2002:199-207). Hastalığı bir ceza olarak değerlendirmenin temeli, salgın hastalıklar üzerine birçok risale kaleme almış olan Hipokrat’ın vebanın sebebinin “Tanrı’nın gazabı” olduğunu yazmasına kadar geçmişe uzanır. Veba metaforu, “*epidemiyojik ihtimaller arasında klasik bir kurmacadan basına kadar kaçınılmaz bir*

akıbetin hikâyesi” olur. 1930’lu yıllarda, “toplumsal ve ruhsal felaketlerin eş anlamlısı” olarak veba metaforuna başvurulur.

4. SONUÇ

“Geçmişten Günümüze Veba hastalığı ve Kolektif Bilinç: “Çağımızın Vebası” Söyleminin Kökenleri” başlıklı bu çalışmada veba hastalığı ve veba hastalığının doğal, dinî ve siyasi tarihine değinilir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, beşinci bölümde ele alınan haberlerde, veba hastalığı ekseninde, hastalıkla ilgili metafor çağrışımları belirtilmiştir. Çalışmanın “Giriş” bölümünde ise, veba hastalığının etiyojisi olarak kabul edilen, hastalığın, “Tanrı’nın cezası” olduğu görüşünün kökenleri incelenmiştir. Veba salgınlarının Antik Çağ’dan başlayarak değerlendirilmeye çalışılmasının temel sebebi, insanlığın var oluşuyla birlikte salgın hastalıklar karşısında kolektif bilincin de yarattığı korkunun günümüze dek varlığını sürdürebildiğini göstermektir. Prehistorik dönemlerde, ilkel toplumların hastalıkların var oluşuna sebep gösterdikleri kötü ruhlar, bir başka deyişle hastalıkları doğa üstü nedenlere dayandırmak, Eski, Orta ve Yeni Çağları takip eden süreçte, Tanrıların/ Tanrı’nın insanları cezalandırmak için salgın hastalıkları gönderdiği görüşünün temelini oluşturmuştur.

Üçüncü bölümün, birinci ve ikinci kısmında “metafor”un anlamı ve işlevi üzerinden, hastalıklar ve metaforlar hakkında bir değerlendirmede bulunulmuştur. Hastalıkların, insanlık tarihi kadar eski olmasıyla birlikte, hastalıklara yüklenen metaforların tarihinin de ilk insanlara kadar dayandığı gözler önüne başka bir açıdan sunulmuştur. İlkel dönemlerde hastalıkların sebebi kötü ruhlar iken, Orta Çağ’da, dinî ve etnik kökeni farklı insanların hastalık nedeni olarak gösterilmesi, modern zamanlarda ise yönetim ve halk arasında karşıt görüşte olanların hastalığın sebebi olduğu iddiası analiz edilmiştir. Veba sözcüğünün bela, musibet, kötülük ve felaket gibi metaforik anlamlarının da olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın sonucu olarak veba salgınları ve metaforlarının günümüze kadar uzandığını ve insanlığın kolektif bilincinde canlı bir söylem olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Aşağıda ele alınan haber başlıklarında birbirinden farklı veba söylemleri kullanılmıştır fakat, “Çağımızın Vebası” metaforu aslında tek bir “ortak kaygı”yı işaret eder. İlk insandan günümüze kadar uzanan bir musibet ölçüsünün ya da bir yıkımın genel adıdır veba hastalığı. Araştırma da geniş bir zaman dilimi kullanılmasının sebebi olarak hastalıklar ve metaforik ilişkileri bağlamında, farklı çağlara özgü inanç sistemleriyle metaforların devingen olduğu, ama sonuçta İlk Çağlardaki kötü ruh imgesinin evrimleşmesiyle birlikte damgalama sürecine girildiği anlatılmak istenmiştir. Dinsel kodlara göre tanımlanan hastalıklar, yerini ideolojilere bırakmış ve veba salgınlarıyla birlikte anılan toplumsal felaketler, sistemlerin baskısı altında karşıt görüşte olan insanların yaşadığı kaosu, ideolojiler üzerinden kodlamaya taşımıştır. Sonuç olarak, incelenen haberlerde kullanılan veba metaforları bizleri, ilkel toplumların hastalıklara yükledikleri kötü ruh, kızgın tanrılar, ölüm, felaket gibi çağrışımlara götürür; o hâlde günümüzde veba hastalığı, tüm hastalıkları temsilen taşıdığı çağrışımlarla, ilk insanın hastalığa yüklediği metaforlarla benzerlik gösterir.

5. “ÇAĞIMIZIN VEBASI” İLE İLGİLİ HABERLER

5.1. Abdülkadir Aksu, “Çağımızın Vebası” Siyaset Dergisi: (13.08.2019)

“Çağımızın Vebası İnsanoğlunun yaşamında bu çağda ortaya çıkan büyük bir veba hastalığı etnik milliyetçiliktir. Etnik milliyetçilik kesin be kesin kanserojen bir yapıya sahiptir. Etnik milliyetçilik milletlerin bünyesine girmiş öldürücü bir virüstür. Bu ruh haline sahip “Etnik milliyetçi” ise, tam bir ‘Avcı’dır; muhatabı olan insanların ve halkların sorumluluğunu taşımaz; muhatabı olan halk onun için ‘militarize’ edilmesi gereken bir avdır. Bugün hem bölgemizde hem de ülkemizde etnik milliyetçilik ve mezhepçilik temelinde, Müslüman kardeşlerimiz üzerinde hayata geçirilmeye çalışılan proje, insan onurunu yerle bir eden ve yaratıcının iman terazisi üzerine kurduğu “Dengeli ve Birlikte Yaşamı” mızı belirleyen tüm değerlerin altına bomba koyan hastalıklı bir projedir. Katı bir milliyetçilik ve mezhepçilik söylemiyle varlığını kanla devam ettirmeye çalışan bu hastalıklı terörist zihniyetli yapılar; İslam ümmetinin otantik tarafını yok etmeye çalışır, muhafazakâr ve mütebedeyyin kesimleri reddeder, liberal ve özgürlükçü kesimleri aforoz eder ve hatta öldürür. Bu coğrafyanın asli unsuru olan tüm halklar aynı kaderi ve acıyı Mezopotamya’da, Afrika’da, Anadolu’da tanıştıkları günden bugüne birlikte

yaşamamışlardır. Kız alıp kız vermişlerdir. Ayrılırları gayrıları olmadığı gibi birbirilerine kurşun sıkmamışlardır. Osmanlı'yı yıkarak bu topraklarda istedikleri gibi devletler kuran ve başına da kendi yanlısı yönetimleri getiren Batılılar İslam Alemi'ni o günden beri zehirlemeye devam etmektedir. Biz İslam Ülkeleri olarak bu çoğulcu etnik ve mezhepsel yapımızla bir imparatorluğun izlerini taşıyoruz. Birileri her ne kadar inkâr etmeye çalışsa da bu toprakların Selçuklu devleti ve babası Osmanlı İmparatorluğudur. Bu yüzden tüm İslam Ülkelerinin içinde bulunduğu bu zor dönemlerden kurtulmasının bu gereken yegâne şey, "Etnik milliyetçilik ve Mezhepçilik" popülasyonu geçmiş imparatorluk ve tümme anlayışı olan ülkeler için kanserojen bir içeriğe sahip olduğu gerçeğidir. Bu iki hastalıklı anlayış bizim toprakların ürünü değildir. Sözüm ona tepeden inme diğer "devrim kanunları" gibi yüzde yüz ithaldir."

<https://siyasetdergisi.com.tr/abdulkadir-aksu-ile-cagimizin-vebasi/>

5.2. Serkan Doğan, "Çağımızın Vebası Cehalet," Türkiye Gazetesi: (27.08.2019)

"Veba enfeksiyon hastalıklarına verilen genel bir isimdir. Antik Çağ'dan beri bilinen özellikle Orta Çağ döneminde neredeyse Avrupa nüfusunun üçte birini helak eden müzmin bir rahatsızlıktır. Bulaşıcı ve öldürücü bir hastalıktır. Yazıya bu şekilde başlamamın asıl sebebi veba ile cehalet arasında bazı benzerliklerin olduğuna işaret etmektir...

"Teşbihte hata yoktur hatasız da teşbih olmaz" cihetinden (yönünden) durumu açıklamaya çalışacağız. Cehalet, Arapça bir kelime olup dilimize yerleşmiştir. Kelime manasıyla bilgisizlik demektir. Cahil kelimesinden türemiştir. Bazı durumlarda aşağılamak için de kullanılır. Yalnız bu metinde böyle bir niyet gütmekten sadece farkındalık oluşturmak amacıyla tasarladığımız bir yazı oldu. Eskilerin çok yerinde kullandığı bir söz vardır "bilmemek ayıp değil öğrenmemek ayıptır" diye. Bu cümleyi prensip ve hayati bir kural hâline getirmemiz gerekiyor.

İki çeşit cahil tanımı vardır. Bunlardan birincisi cahilliği basit olan yani; herhangi bir konuda malumata sahip olmayan ve bununla alakalı bilgilere sahip olduğunda onu kavrama ve açıklama yoluna giden kişidir. İkinci çeşit cahil kişiler bilmediğini bilmediğinden de haberi yoktur. Tavrı bir hastalık hâlini alıp evreler geçirmiştir. Tedavisi kuvvetle muhtemel güçtür.

Bir şey zıddı ile bilinir. Cehaletin zıddı ise eğitimidir. Eğitimin ne derece önemli olduğunu cehaletin bedelini ödediğimiz zaman anlayabileceğiz. Eğitim hayat için ekstra bir çaba değildir. Eğitim, aslında hayatın tam manasıyla kendisidir, insanın ekmek ve su gibi hayati ihtiyaçları nasıl bir zorunluluk arz ediyorsa eğitimin de insan için zaruri bir ihtiyaç olduğunu ifade edebiliriz. Kişisel gelişim, insan için bir gaye olmalıdır. Bu gelişimin neticesi de üretken bir toplumu beraberinde getirir. Tüm fikirlere açık olmak gerekir. Kendi düşüncesinden olmayanı ötekileştirmemek gerekir."

<https://m.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/yetenekli-kalemler/606775.aspx>

5.3. Ahmet Yıldız, "Çağımızın Vebası: "Ne Kanser Ne de AIDS, Sadece ve Sadece Mazeret Bulma Hastalığı" (01.09.2019)

"İnsanların başarıya ulaşmasını engelleyen en önemli güçlerden birisi, şu anki buldukları konuma bakış açılarıdır. Onların özlemine duydukları başarıya ulaşmalarını engelleyen en önemli güç; yaşadıkları çevre, aile yapıları, buldukları şehir vb. etkenlerdir. Bunlara benzer düşüncelere sahip olan insan sayısı oldukça fazladır. Aslında tüm bu düşüncelerin ortak noktası şudur;" mazeret bulma hastalığına yakalanmış olunması." Bu hastalık, insanın hedeflerine ulaşması için yapması gerekenleri engelleyen bir virüs gibidir. İnsanın beyninden vücudun en hassas noktalarına kadar yayılır. Ve sonunda insanın hem duygusal gücünü hem de fizyolojik gücünü kontrolü altına alır. Yani insanın kaderini kontrol altına alır. Mazeret bulma hastalığının reçetesinde beş tane ilaç yazılıdır. Mutlaka bu ilaçların kullanılmasına dikkat edilmelidir. 1. Uygun bir hedef belirleme: 2. Karar vermek: 3. Başaracağına inanmak: 4. Vazgeçmemek: 5. İç disiplin

sahibi olmak: Günümüzde en önemli hastalıklar olarak sık sık vurgulanan “kanser”, “AIDS”, aslında bireysel ve toplumsal geleceğimizi önemli düzeyde etkileyen “mazeret hastalığından” daha fazla önemli değildir. Çünkü AIDS ve kanserle savaşmanın ilk koşulunda “iyileşemeyeceğim” mazeretinden kurtulmakla başlar...”

<https://www.kigem.com/cagimizin-vebasi-ifne-kanser-nede-aids-sadece-ve-sadece-mazeret-bulma-hastaligi.html>

5.4. “Üniversitelerde çağımızın vebası: procrastination (erteleme)” (31.10.2016)

“Erteleme hastalığı, nam-ı diğer “procrastination” a yakalanıp yakalanmadığınızı öğrenmeniz için tetkik niyetine 5 ipucu veriyoruz.”

<http://www.hurriyet.com.tr/kampus/universitelerde-cagimizin-vebasi-procrastination-erteleme-40264483>

5.5. Türkan Yılmaz, “Çağın Vebasına Çare Bulundu” (5 Mart 2013)

“Bu çalışma bilim dünyasını ayağa kaldırdı. ABD’de HIV’li bebek, doğumla başlanan ilaç tedavisiyle iyileşti. Virüsü ‘hücrelere gizlenmeden yok eden’ projenin mimarı, “Bu sonuç çocuklarda HIV’in tedavi edilebilirliğinin kanıtı” dedi. Müthiş sonuç Türk uzmanları da umutlandırdı: ABD’nin saygın üniversitesi Johns Hopkins’te yapılan araştırma yüz binlerce çocuğa umut oldu. Mississippi’de HIV virüsüyle dünyaya gelen bebek hemen uygulanan standart ilaç tedavisi sonucu sağlığına kavuştu. Anneye HIV pozitif teşhisi konulduktan kısa bir süre sonra dünyaya gelen bebeğin, anneye doğum öncesi tedavi uygulanmadığı için hastalığa yakalanma riskinin büyük olduğu düşünülüyordu. Bu yüzden HIV’li bebekte hemen ilaç tedavisi uygulandı.

BİLİM dünyasında büyük ilgiyle karşılanan çalışmayla ilgili bilgi veren virolog Dr. Deborah Persaud, sonuçların, HIV pozitifle doğan çocukların iyileştirilebileceğini gösterdiğine işaret etti. Tedavinin verilerini Atlanta’da düzenlenen ‘Retrovirüsler ve Fırsatçı Enfeksiyonlar Konferansı’nda sunan Persaud, “Bu HIV’in çocuklarda potansiyel olarak tedavi edilebilir olduğunun bir kanıtı” dedi. Çocuk hastalıkları ve HIV uzmanı Dr Hannah Gay, bebeğin doğumundan 30 saat sonra, HIV pozitif olup olmadığına dair laboratuvar testlerini beklemeden, üç standart HIV ilacının karışımına dayanan bir tedaviye başladı. Bu tedavinin HIV’in, bebeğin vücudunda hücrelere gizlenmeden yok edilmesini sağladığına dikkat çeken Gay şunları söyledi: Faal durumda olmayan bu tür hücreler, ilaç tedavisinin bırakılması durumunda virüsün yeniden yayılmasına sebep oluyor...”

<https://www.aksam.com.tr/saglik/cagin-vebasina-care-bulundu/haber-174252>

5.6. “Çağın vebası dijital bağımlılık” (21.03.2019)

“Çağın vebası olan dijital bağımlılık, insanları yalnızlaştırıyor ve beraberinde psikolojik sorunları da ortaya çıkartıyor. Dijital Bağımlılıkla Mücadele Derneği Genel Başkanı ve Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuncay Dilci, dijital bağımlılığın son zamanlarda ciddi etkilere yol açtığını söyledi. Bağımlılığı “dijital nesnelerin kullanım bozukluğu” olarak da tanımlayan Dilci, gün içerisinde gereğinden fazla dijital nesnelerle temas halinde olan bireyin asosyal olduğunu ifade etti.

Pedagog Dilci, bu kişilerin sanal ortamda karşı tarafın ortaya koyduğu plan ve program doğrultusunda takip kültürü oluşturduğunu dile getirerek, “Bu kişilerin bir nevi düşüncesi de ipotek altına alınarak bir takip kültürü oluşturuluyor ve nesnelere üzerinden sürekli birilerini takip ediyor. Bu şekilde içine kapanan kişi asosyalleşmektedir.” dedi.

Dijital bağımlı hale gelen kişilerde “suskunluk sarmalı” oluştuğuna da dikkati çeken Dilci, “Bu kişiler giderek içine kapanmakta, giderek kendine ve başkalarına da yabancılaşmaktadır. Özellikle öz güven kaybına bağlı duygusal söz varlığının azalması ve gerçek insanlarla doğrudan bir iletişim olmadığı için çekingen, ürkek, öz saygısı düşük,

benlik değerinde zedelenme olmuş kişilerde gerçek hayata karşı bir küsme oluşur." diye konuştu.

Dilci, dijital bağımlılığın mutsuz, umutsuz, asosyal ve hareketsiz bir yaşama yol açtığına işaret ederek, "Türkiye'de 13-24 yaş arasındaki gençliğin yüzde 55-57'si dijital bağımlılık kaskacında. Somut olarak oran belirtirsek yüzde 11 ila 13 arasında bağımlı kişiler mevcut. Bu hem çocuklarda hem yetişkinlerde görülebilmektedir ama yoğunluklu olarak 13 ila 24 arasındaki kişilerde görülmektedir." ifadelerini kullandı."

<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/cagin-vebasi-dijital-bagimlilik-227633h.htm>

5.7. “Uzmanlardan internet uyarısı: Çağımızın vebası” (04.12.2017)

“Uzman Pedagog İshak Orhan, çocuklar açısından günümüzde en büyük sorunlardan birinin 'internet' olduğunu ve bunun, 'veba' gibi değerlendirilmesi gerektiğini söyledi. Özellikle 10-14 yaşlarındaki çocukların internet üzerinden oyun oynamayı çok sevdiğini ve oyunların bağımlı haline geldiğini belirten Orhan, "Oyunların etkisiyle kendilerine, örneğin jilette bile zarar verebiliyorlar. Bundan da zevk alıyorlar" dedi.

Teknolojinin iyi kullanılmadığı zaman çocuklarda ve bütün insanlarda bağımlılık yaptığını belirten pedagog İshak Orhan şöyle konuştu: "Çocuklarımızın eline bu aletlerin verilmemesi için büyüklerimizin bu konuda model olması gerekiyor. 6 yaşına kadar çocukların bu araçlardan uzak tutulmasında fayda var. Bu yaştan itibaren ise kontrol altında verilmesi gerekiyor. En fazla yarım saat, 1 saat kadar müsaade edebilirler ancak nereye girip çıktıklarını bilecekler. İnternette çok büyük bir tuzak var. Çocuklarımızı kullanıyorlar. Onlar ergenliğe girinceye kadar saf bir vaziyetler. Anne babalar maalesef yeterli bilgiye sahip değildir. Bildiklerini de uygulamıyorlar. Davranışları bozuk. Anne babaların davranışları bozursa, öğretmenlerimiz yanlış yapıyorsa bu çocuklarımızı sosyal medyada arkadaş bulmaya, o gruplarda kendilerini göstermeye çalışıyorlar. Aldanıyorlar. Tuzaklara düşürülüyorlar."

<https://www.cnnturk.com/saglik/uzmanlardan-internet-uyarisi-cagimizin-vebasi>

5.8. Hasan Özcan, “Çağın vebası bağımlılık!” (28.06.2019)

“Uyuşturucu bağımlılığının toplumu tehdit eden önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu dile getiren Bursa İl Sağlık Müdürü Dr. Özcan Akan açıklamalarda bulundu.

Uyuşturucu bağımlılığının toplumu tehdit eden önemli bir halk sağlığı sorunu olduğunu dile getiren Bursa İl Sağlık Müdürü Dr. Özcan Akan, “Gençlerimiz gerek merak duygusundan gerekse arkadaş ortamında bağımlılık tuzağına düşmektedirler. Bu konuda ailelerimize çok büyük rol düşüyor. Bizlerin madde bağımlılığıyla mücadelede önemsendiği en önemli nokta gençlere sahip çıkılmasıdır” dedi. Bursa İl Sağlık Müdürü Dr. Özcan Akan, Dünya Uyuşturucu Kullanımı ve Kaçakçılığı ile Mücadele Günü kapsamında Yıldırım Sağlıklı Hayat Merkezi'nde açıklamalarda bulundu. Uyuşturucu kullanımına bağlı zararların kişinin sadece kendisine verdiği zarar olarak görülemeyeceğini vurgulayan Dr. Akan, “Uyuşturucu bağımlılığı, bunun yanında kişinin bulunduğu çevreye ve toplumun tamamına yansıyan sosyal, hukuki ve ekonomik zararları da beraberinde getiren elim bir bağımlılıktır. Uyuşturucu bağımlılığıyla ilgili küresel çapta yayınlanan raporlarda durumun ürkütücü boyutlara ulaştığını söyleyebiliriz” şeklinde konuştu.”

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/cagin-vebasi-bagimlilik-817841.html>

5.9. Nazlı Yüzbaşıoğlu, “Çad Cumhurbaşkanı İdris Debi Itno: Terörizm çağımızın ve yüzyılın vebasıdır” (27.02.2019)

“Çad Cumhurbaşkanı İdris Debi Itno, terörist olduğunu bilmedikleri insanlarla anlaşma imzaladıklarını Türkiye'nin yardımları sayesinde öğrendiklerini belirterek, "Ortak mücadele ile her iki tarafın da terörizmin kökünün kazanmasını sağlayacağını düşünüyorum. Bu konu, çağımızın ve yüzyılın vebasıdır." dedi.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cad-cumhurbaskani-idris-debi-itno-terorizm-cagimizin-ve-yuzyilin-vebasidir/1404862>

5.10. Volkan Pelenk “Çağımızın Vebası Narsisizm (07.01.2018)

“Kernberg narsisizmi kişinin kendi benliğine karşı duyduğu hayranlık ve özseverlik olarak tanımlamaktadır. Kişilerde hem bireysel anlamda ruhsal problemlere hem de ilişki sorularına yol açmaktadır. Narsizm kendini diğer insanlardan üstün görmeye, diğerlerini önemsememek/aşağılamak ve empati kuramamakla karakterize bir kişilik bozukluğudur. Tüm kişilik bozuklukları gibi narsizmde oluşmasını sağlayan pek çok faktör vardır. Yapılan araştırmalara göre narsizmin oluşma nedenleri; genetik faktörler, kültürel etkiler, anne-baba tutumları ve çocukluk yaşantıları olarak belirlenmiştir. Son dönemde bu listeye medya/sosyal medya etkisi de eklenmektedir. Zira medya/sosyal medya aracılığıyla iletilen narsistik mesajlarda en az anne-baba kadar çocukları etkilemektedir.

Narsizmin izleri çocukluk yıllarına dayanır ancak erişkinliğin erken dönemlerinde belirgin hale gelir. Yaygınlığına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha yüksek oranda narsistik yapılanmada oldukları görülmektedir. Özellikle bizim toplumumuzda erkekler için tüm güçlülüğün ve liderlik rolünün erkeklerde narsizmi beslediği düşünülmektedir. Diğer yandan son dönemde bu rolden (erkek egemen toplum yapısı son yıllarda değişmektedir) kadınlarda pay almakta ve kadınlarda da narsizm artışı göstermektedir.

Narsistik kişiler dışarıdan bakıldığında son derece nazik, etkileyici davranırlar. Başkalarının takdirini çok fazla önemsedikleri için tanışma sürecinin ilk dönemlerinde karşı taraf kendini çok mutlu hisseder, çok iyi bir ilişkileri olduğu yanılsamasına kapılır. Ne yazık ki bu dönem çok kısadır ve bir süre sonra narsizm ilişkili bozmaya başlar. İlişkide olan kişi narsist benliği tatmin etmeye çalışırken kendi kişiliğini korumakta çok zorlanır, narsist kişiyi memnun etmeye çalışarak onun egosunu besler ve uğradığı suçlamalar, aşağılık duygusu artarak devam eder.

Narsistlerin ilişki kurmasındaki asıl amaç karşısındakiyle paylaşımında bulunmak değil, sadece ne kadar mükemmel olduklarıyla ilgili onay almaktır. Narsistik kişi kendi mükemmelliğine o kadar inanır ki, çevresinden de aynı şekilde inanmalarını bekler. Yani narsist bir tanıdığınız varsa en temel göreviniz sürekli onu takdir etmek ve alkışlamaktır. Eğer beledikleri takdir ile övgüyü almazlarsa yoğun bir hayal kırıklığı ve depresyon yaşarlar. Yaşadıkları hayal kırıklığını çok acımasızca yansıtır. Bu narsistik kırılma dönemlerinde karşı tarafa yöneltilen aşağılama ve suçlamalar daha da artar ve bir narsistle çok zor yürütülen ilişkiye devam etmek imkansızlaşır.

Narsistler ilişkilerinde asla ötekinin duygu ve düşüncelerini önemsemezler, kendi çıkarlarına göre bencilce davranırlar. Karşısındaki duygusunu anlayamazlar, empati kurma becerisinden yoksun davranırlar. Karşı taraf kendi kırgınlıklarını, acılarını paylaşmak istedikçe narsist tarafından reddedilirler. Dolayısıyla ilişkiyi daha sağlıklı hale getirmek için sarf edilen tüm çabalar boşa çıkar, hiçbir zaman karşı tarafın istekleri, ihtiyaçları karşılanmaz. Bu durum ciddi boyutta yorgunluk, çaresizlik, üzüntü yaratır. Kısacası narsist bir kişiyle yaşamak yoğun aşağılık/suçluluk duygusuyla birlikte depresyona, kaygı bozukluklarına davetiye çıkarmaktır.”

<http://www.milliyet.com.tr/pembenar/volkan-pelenk/cagimizin-vebasi-narsisizm-2593416>

5.11. “Alzheimer’ dan adım adım kaç” (19.07.2019)

“Uzmanlar, her gün 9 bin adım atan kişilerin Alzheimer'a yakalanma oranını çok düşük görüyor. Çağın vebası bunamayı önleyen diğer maddeler ise şöyle sıralanıyor:
* **KAHVE** bolca magnezyum içerir ve güçlü bir antioksidandır. Alzheimer'a yakalanma riskinizi yüzde 50 azaltır...

* **BEYNİNİZE**, tıpkı kaslarınıza davrandığınız gibi davranın. Her gün kitap okuyup, bulmaca çözmeye çalışın...

* **UYKU** düzeninizi iyi ayarlayın. Az uyku demansı tetikler...

* **D VİTAMİNİ** eksikliği Alzheimer'a neden olur. Bol bol güneşlenin ya da D vitamini desteği alın.

* **HER** gün spor yapın. Bu sayede kalbinizi düzenli çalıştırın. Orta yaşlıysanız ve kolesterolünüz yüksekse, demansa yakalanma riskiniz çok fazla...”

<https://www.takvim.com.tr/saglik/2019/07/19/alzheimerdan-adim-adim-kac>

5.12. Başak M. Gündüz, “Çağımızın Vebası Depresyon!” (13.03.2018)

“Özel Doğu Anadolu Hastanesi Doktorlarından Nöroloji Uzmanı Dr. Emrah ÖZDEN yüzyılımız da adı en çok bilinen Depresyon hastalığının, nedenlerini, türlerini ve tedavi yöntemlerini bizlerle paylaştı.

DEPRESYON NEDİR?

Bireyleri ya da toplumun bir kısmını doğrudan etkileyen, haftalarca hatta aylarca süren ruhsal bir bozukluktur. Genel olarak kişilerin ve grupların kendilerini yoğun stres, kaygı ve baskı altında hissederek negatif duygulara yönelme durumudur.

O kadar ki artık günlük dilde çokça kullanılır oldu. Depresyon salgınından söz ediliyor. Gerekli tedbirler alınmadığında 2020 yılında nelerin olacağı konusunda Dünya Sağlık Örgütü'nün uyarıları var. Dolayısıyla durum ciddi...

İnsanımız giderek lükse alıştı, konforu sevdi. Zorlanmak istemiyor hiçbir konuda. Zorlandığında da hemen depresif davranışlar gösteriyor. Ağız tadımız hemen kaçiveriyor. 'Hayattan zevk alamıyorum' ya da 'Yaşamın ne anlamı var?' sözünü giderek daha küçük kişiler tarafından söylenir oldu. Suni zevklerle arzular bastırılmak isteniyor. Alkol maddenin pençesine düşünenler ise kısır bir döngünün içinde debeleniyor. Depresyon, temel belirtileri isteksizlik ve hayattan eskisi kadar zevk almama olan bir hastalıktır. Uyku bozuklukları olur. Genelde uykusuzluk, bazen fazla uyuma şeklinde görülür. İştah bozuklukları olur. Bu da genelde iştahsızlık, bazen aşırı iştah şeklinde görülür. Unutkanlık, dikkat kusuru, konsantrasyon olamama, kararsızlık, yorgunluk, cinsel isteksizlik, değersizlik duyguları, suçluluk duyguları, kendine güven azalması yaşanır.”

<http://www.elazighakimiyethaber.com/cagimizin-vebasi-depresyon/29246/>

5.13. “Dijital çağın yeni vebası fomo hastalığı” (17.11.2015) “

“Dijital çağın yeni hastalığının telefon ve bilgisayarlar aracılığı ile kendini sanal ortamlarda hisseden kişilerin, çeşitli sosyal medya ortamlarında olan bitenleri, haberleri, gelişmeleri kaçırma korkusu olarak adlandırılan fomo...

Medilife Hastaneleri Uzman Psikoloğu Gamze Karabulut, yapılan son araştırmalara göre dünya üzerinde yaklaşık 2,5 milyar insanın internet kullandığını belirterek bu kullanıcıların en az 1,8 milyarının sosyal medya ağlarında hesabı olduğunu ve aşırı bağımlıların fomo hastalığına yakalandığını kaydetti. Fomo hastalığının telefon ve bilgisayarlar aracılığı ile kendini sanal ortamlarda hisseden kişilerin, çeşitli sosyal medya ortamlarında olan bitenleri, haberleri, gelişmeleri kaçırma korkusu olduğunu ifade eden Karabulut, şöyle konuştu: “Fomo insan geleceğini tehdit edebilir. Kişi sürekli olarak yazı yazma, yorum yapma, konum bildirme, fotoğraf-bilgi paylaşma, diğerlerinden onay alma, beğenilme dürtüleri ile yoğun bir şekilde yaşamaya başlar. Dikkat edilmezse yaklaşık 2 milyar insan bu hastalık için aday haline gelir. Bu nedenle eğer tedbir alınmazsa fomo insan geleceğini tehdit edebilir.”

<https://www.risalehaber.com/dijital-cagin-yeni-vebasi-fomo-hastaligi-255208h.htm>

5.14. Vecdet Öz, “Çağın Vebası AIDS” (02.03.2003)

“Toplumların kültürel ve ekonomik zenginlikleri ile doğru orantılı olan eğitim ne yazık ki Ülkemizde tam anlamı ile hak ettiği yere gelememiştir. Hastalıkların tedavi edilebilmesinin

başlıca kurallarından biri de eğitimidir. Çağın vebası olan AIDS de eğitimle engellenebilen bir hastalıktır, ancak toplumumuzda bu konudaki eğitimsel çalışmalar yeterli değildir. Ülkemizde AIDS ile mücadele T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından kontrol edilen bir program dahilinde sürdürülmektedir ve yine bu konuda faaliyette bulunacak gönüllü kuruluşlar bakanlıktan izin almak zorundadırlar. Böylesine önemli bir konuda topluma verilecek desteğin katı kurallara bağlı olması eğitimin yaygınlaştırılmasını zora sokmaktadır. Gönüllü kuruluşlara devletin vereceği maddi destek ve yine çalışmalarının karşılığında vereceği basit bir teşekkür plaketi belki de devlete yardımcı olacak gönüllülerin sayısını artıracak ve eğitim konusunda umulanın üstünde başarı elde edilecektir. Bu tür hastalıkların tedavisi de yine zor koşullarda ve yüksek maliyetlerle sağlanmaktadır.

Uluslararası kabul görmüş halen uygulanan ve Ülkemizde de kabul edilmiş bazı tedavi programları vardır. Ancak ülkesel siyasi konumu nedeniyle uluslararası kabul görememiş olan bazı değerli bilimsel çalışmaları da göz ardı edemeyiz. AIDS tedavisi üzerine çalışmalar yapan bu konumdaki ülkelerden biri de Ermenistan' dır, bu konuda yapılmış çalışmaları gördüğümde bilim adına mutluluk duydum, umarım bu tür çalışmalar ülkemizde de yapılır. Çok sayıdaki AIDS hastasının Ermenistan' da ARMENICUM AIDS Tedavi Kliniğinde tedavi programına alındığını ve bu hastaların virüs yüklerinin kısa sürede süratle düştüğünü gözlemledim, Ülkemizden de bu programa alınmış bir hastanın virüs yükünün düştüğünü bizzat görmem bu çalışmaya olan ilgimi daha da artırdı. Ermenistan' daki bilim adamları ile ben ve öğretim üyesi birkaç arkadaşım henüz karşılıklı görüşme halindeyiz ve bu çalışmaları ülkemize nasıl kazandırırız bunu sağlamaya çalışıyoruz ve umarım bunu gerçekleştiririz."

<https://hyetert.org/2003/02/04/cagin-vebasi-aids/>

5.15. Ferit Tepeköy “Çağımızın Vebası Nomofobi Nedir?” (18.10.2019)

“Nomofobi, cep telefonu yoluyla iletişimden kopmaktan aşırı korkmaktır. Bu durum panik atak, nefes darlığı, baş dönmesi, titreme, terleme, kalp hızının artması, göğüs ağrısı ve bulantı gibi fiziksel yan etkilere neden oluyormuş. Yani "cep telefonsuz ne yaparım?" korkusu... Cep telefonu bağımlılığı gençlerde daha da artıyor. ... Akıllı telefonların ortaya çıkışıyla iş iyice büyüdü ve sınırsız bir hal aldı. Akıllı telefonlar hayatımıza girmeye başladığı günden bu yana giderek vazgeçilmezler arasına girmeye başladı ve zaman zaman bu vazgeçilmezliğin bağımlılık derecesine çıktığı da oluyor. Yapılan son bir araştırma bağımlılığın adını koymuş oldu. Connecticut Üniversitesi araştırmacısı David Greenfield tarafından yapılan bir araştırma, akıllı telefon bağımlılığının belirtilerini ortaya koyarken, bu bağımlılığımıza bir isim de vermiş: Nomofobi.

Kelime no-mobile-phone tanımının kısaltılması ile elde edilmiş. Bağımlılığın belirtileri ise belki de çoğunluk akıllı telefon kullanıcısının kendisinde bulabileceği şeylerden oluşuyor. Greenfield'a göre nomofobi farklı aşamalara sahip. İlk aşamalarda akıllı telefonun olmadığı durumlarda panik veya stres hali, çevredeki kişi veya olaylardan kopma, sürekli gelen bildirimleri kontrol etme hali ortaya çıkıyor. İleri aşamalarda ise telefon çalmamasına rağmen çalışıyormuş hissine kapılmak belirtileri görülüyor. Greenfield akıllı telefon ve dopamin arasında bir ilişki olduğunu bulmuş. Dopamin, beyinde salgılanan bir hormon ve kişiye mutluluk veren durumlarda salgılanarak hücreler arasında iletişim sağlıyor. Kişi akıllı telefondan her bildirim geldiğinde dopamin salgısı bir miktar artıyor ve beyin gelenin ne olduğunu öğrenmesi konusunda sahibini zorluyor. Bu da bağımlılığa yol açıyor. Pek çok bilim adamı nomofobi kelimesinin beyinsel düzensizlik literatürüne girmesi için teklif vermeye başladı. Ayrıca akıllı telefon bağımlılığının kişi sağlığı üzerinde negatif etkisi olduğunun da araştırılması ve delilleriyle ortaya konması isteniyor. Greenfield, kullanıcılara Menthol uygulaması ile akıllı telefonlarında ne kadar vakit geçirdiklerini öğrenmelerini ve buna göre tedbirler almalarını tavsiye ediyor. Telefonunuz yanınızda olsa dahi sürekli kontrol ediyorsanız, telefonun yokluğu sizde fiziksel reaksiyonlara yol açıyor ise, sinyal olmadığında ya da şarj bittiğinde aşırı öfke duyguları yaşıyorsanız, yarım saatliğine olsa telefonunuzu kapatamıyorsanız, bu cihazsız kendinizi

eksik hissediyorsanız ve telefondan ayrı kaldığınızda hayattan kopuyor iseniz eğer, sizde nomofobi adaylarından birisiniz.”

<http://www.flashhaber.com.tr/cagimizin-vebasi-nomofobi-nedir-makale,9597.html>

5.16. Yusuf Özkan, “Yüzyılın Hastalığı: Stres ve Depresyon” (17.08.2019)

“Yazar Yusuf Özkan Özburun, stresin çağın vebası haline geldiğini belirterek, “Her çağın bir vebası olmuş, ‘Bu çağın vebası nedir?’ dediğimizde iki kelimeyle açıklıyoruz, bir stres ikincisi ise depresyon” dedi.

Kağıthane Belediyesi Gültepe Kültür Merkezi 'nde, “Stres Yönetimi ve Öfke Kontrolü” adlı konferansta Kağıthaneliler'le buluşan Yusuf Özkan Özburun, zor bir zamanda yaşadıklarını belirterek, stres denen çağın vebasıyla karşı karşıya olduklarını söyledi.

İnsanların stresi çok yoğun olarak yaşadığına dikkati çeken Özburun, stresin asit yağmuru gibi yağdığını ifade ederek, “Evlerimiz barut fıçısı gibi. Her çağın bir vebası olmuş, ‘Bu çağın vebası nedir?’ dediğimizde iki kelimeyle açıklıyoruz bir stres ikincisi ise depresyon” diye konuştu.”

<http://www.sadabadhaber.com/yuzyilin-hastaligi-stres-ve-depresyon/1757/>

5.17. Aytek Yusifsoy, “Modern Çağın Vebası Stresle Nasıl Başa Çıkılır?” (16.11.2016)

Stresle başa çıkmak imkânsız değil! Yeter ki stresle başa çıkmanın yollarını bilin!

“Şehir hayatının bir parçası olan insanlar için artık normal karşılanmaktadır ama stresle başa çıkmak mümkün. Dr. Mehmet Yavuz, stresle başa çıkmanın yollarını anlattı. Koca bir keşmekeşin içinde gittikçe normalleşen ve rutininin bir parçası olan stres, kontrol altına alınmadığında ise tahmin edilenden daha fazla zarar veriyor. Ancak bu durumun zamanla normalleşiyor olması stresin görmezden gelinmesi problemin büyümesine yol açıyor. Her kadar hayatımızın içine girerse girsin stres başa çıkılması gereken önemli büyük bir problemdir ve bu problemi çözecek ilk kişide bireyin kendisidir.”

<https://yenicag.info/modern-cagin-vebasi-stresle-nasil-basa-cikilir/>

KAYNAKÇA

ADIVAR, A. (1969). Tarih Boyunca İlim ve Din. Remzi Kitapevi, İstanbul.

AKIN, H. (2014). “Antik Çağ’dan Yeni Çağ’a Delilik, Melankoli ve Cinlenme: Avrupa’da Aykırı Olma Hâlleri Üzerine Tarihsel Bir İnceleme”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

AKSOY, Ş. (2010). Harran Üniversitesi, Tıp Tarihi Ders Notları. Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

ARIK, F.Ş. (1991). Selçuklular Zamanında Anadolu’da Veba Salgınları, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Araştırmaları Dergisi, 26(15): 27-57.

ARIKAN, Y. (1994). “II. Mursili’nin Veba Duaları”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ATMACA, V. (2010). Eski Medeniyetlerde Günah-Hastalık İlişkisi veya Tanrı’nın Gazabı Meselesi”, Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, (34):99-12.

BAKACAK, Ç. (2015). “Siyasal Metaforlar: Ontolojik Bir Yaklaşım,” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BAYAT, A. H. (2016). Tıp Tarihi. (3. Baskı). Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, Üçer Matbaacılık, İstanbul.

DEMİRCİ, K. (2016). “Metafor: Bir Anlatım ve Üretim Mekanizması,” (Ed. M. Sarıca, B. Sarıca), Padam Yayınları, Ankara.

DIAMOND, J. (2002). Tüfek, Mikrop ve Çelik. (Çev. Ülker İnce), Pegasus Yayınları, Ankara.

- DONBAZ, V. (1993). “Mezopotamya ve Anadolu’da Eski Tıp”, III. Türk Tıp Tarih Kongresi Bildirileri, İstanbul.
- ERGÖNÜL, Ö. (2008). “Enfeksiyon Hastalıkları Epidemiyolojisi”, Enfeksiyon Hastalıkları ve Mikrobiyolojisi, Nobel Kitapevi, İstanbul.
- GILGAMIŞ DESTANI. (2001). (Çev. Muzaffer Ramazanoğlu), (4.Baskı), M.E.B. Yayınları.
- GÖKHAN, İ. (2004). “XIII. ve XIV. Yüzyıllarda Mısır ve Suriye’de Krizler, Kıtılıklar ve Vebalar”, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- GURNEY, O. R. (2001). Hititler. (Çev. Pınar Arpaçayı), Dost Kitapevi, İstanbul.
- GÜNDÜZ, Ş. (2004). “Eski Harran’da Sihir ve Büyü Ritüeli Olarak Kurban”, Milet ve Nihal, İnanç, Kültür ve Mitoloji Dergisi, 2(1): 5-11.
- HARMANCI, M. (2007). “İslam Felsefesinde Metaforik Üslup (İbn Tufeyl) (Ö.581/1185)’in “Hay İbn Yazkân Örneği”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- HOT, İ. (2007). “Orta Çağ Batı Tıbbı”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- KARDAŞ, T. (2010). “19. Yüzyılda Kafkasya’da Salgın Hastalıklar ve Karantina Önlemleri 1800-1900”, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KILIÇ, O. (2004). Eskiçağdan Yakınçağa Genel Hatlarıyla Dünyada ve Osmanlı Devleti’nde Salgın Hastalıklar. Fırat Üniversitesi Basımevi, Elâzığ.
- KRAMER, S. N. (1990). Tarih Sümer’de Başlar. (Çev. Muazzez İlmiye Çığ, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- KÜLEKÇİ, N. (2011). Açıklamalar ve Örneklerle Edebi Sanatlar. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- LAKOFF, G.& JOHNSON, M. (2005). Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil. (Çev. Gökhan Y. Demir), Paradigma Yayınları, Ankara.
- MARTIN, S. (2011). Kara Ölüm: Orta Çağ’da Veba. (Çev. Cumhuriyet Atay), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- MASSIMO, L. B. (2009). Avrupa’da Nüfus Hareketleri ve Hastalık. (Çev. Timuçin Binder), Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- ÖZDEMİR, H. (2005). Salgın Hastalıktan Ölümler, 1914-1918. Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- PARIN, K. (2017). “Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil” Söylem Filoloji Dergisi, 3 (Haziran 2017), 151-153.
- PROSKOPIUS. (2002). İstanbul’da İsyân ve Veba. (Çev. Adil Calap), Lir Yayınevi, İstanbul.
- SARI, N. (2007). “Tarih Öncesinde Tıp”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- SONTAG, S. (2015). Metafor Olarak Hastalık: AIDS ve Metaforları. (Çev. Osman Akınay), Can Sanat Yayınları, İstanbul.
- TEPEBAŞILI, F. (2013). Metafor Yazıları. Çizgi Yayınevi, Konya.
- VARLIK, N. (2017). Akdeniz Dünyasında ve Osmanlılarda Veba 1347-1600. (Çev. Hazal Yalın), Kitap Yayınevi, İstanbul.